

ПОРОГИ

ГАС САТАРАТАС

ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКИЙ ЖУРНАЛ

Л. JUNIO — 1950 - Año del Libertador General San Martín — ЧЕРВЕНЬ № 9.

Микола Азовський. ЖНИВА. Тёмпера

EDITORIAL

El mes de mayo tiene para los ucranianos un significado especial. Cubre con un velo negro todos los corazones; pone lagrimas en los ojos.

La desaparición de dos idealistas se recuerda: Simon Petlura y Eugenio Konovaletz. Muerte a traición de dos figuras cumbres de nuestra historia.

La Intrusa está de fiesta. La mano malvada ha vuelto a sembrar el dolor. Pero, ha previsto las consecuencias? Muerta la carne, se pierde el espíritu?

Solo el hombre de muy baja inteligencia alberga esos pensamientos estrechos. Solo el ruin, el cobarde, arma su brazo y mata a traición.

Violento choque ha sufrido el enemigo. Esas dos muertes injustas sirvieron para estrechar aún más a nuestro pueblo. Y no para derribarlo, como su poca clarividencia lo habia imaginado.

Han sucumbido dos vidas ejemplares, pero sobreviven sus enseñanzas y están arraigadas muy hondo en el corazón de todo ucraniano.

El sacrificio de sus vidas no se perderá inutilmente. Sirve para mantenernos alerta; servirá como ejemplo de amor, de nobleza, de desinterés.

Servirá como luminosa guía en el horizonte de nuestro porvenir.

Допоможіть жертвам визвольних змагань, укр. інвалідам та їх родинам!

Купуйте поштові марки УНРади, серія "Червоний Хест". Ціна серії — \$ 1.00. Можна набути в книгарні "ПЕРЕМОГА".

ЗМІСТ

Е. Онацький — Герой гарної казки	1—6.
Леонід Полтава — Втома	6.
Ю. Косач — Присвята	6.
Олекса Рань — Листок	6.
Микола Вярба **	6.
Михайло ОРЕСТ	7—8.
Ігор Качуровський — ** *	8.
ДИМА **	8.
Анатоль Галан — Свідок	9—13
Мих. Лавренко — Сіда за обрій сонце	13
Марія Цуканова — На грані двох сівітів	13—16.

ПЕРЕДПЛАТА журналу «ПОРОГИ» Аргентина:

Річно	-----	\$ 18.00
Піврічно	-----	\$ 10.00
Чвертьрічно	-----	\$ 5.50

Ціна примірника — \$ 1.50

Річна передплата в:

США, Канада, Європа, Австрал.	дол. 2.50
Бразилія	----- круз. 45.00
Уругвай	----- \$/ур. 8.00
Інші держави Південної Америки	\$ 18.00

До річної передплати журналу «ПОРОГИ» додаємо книжку за \$ 3.20. За приєднання 5 нових передплатників висилаємо безплатно книжок на \$ 10.00.

Редакція рукописів не звертає і не узгоджує авторських застережень відносно скорочень і поправок.

За текст анонсів і платних оголошень редакція не відповідає.

РЕДАГУЄ КОЛЕГІЯ

Кореспонденцію і передплати слати на адресу:

« P O R O G I »

Casilla de Correo 3184

Buenos Aires

Argentina

Числа «ПОРОГІВ» за 1949 рік коштують по \$ 2.00 за примірник.

Герой гарної казки

Одного дня, коли Габріель Д'Анунціо був ще молодим хлопцем, проходив він із матір'ю коло пам'ятника Дантові у Флоренції.

— Мамо, — сказав він, — мені теж колись поставлять таку статую, правда?

Кожна мати молиться на свою дитину. Для кожної матері її дитина найкраща й нарозумніша. Коли б залежало від матері, кожна дитина мала б якнайбільший пам'ятник. Що ж до Габріеля, то, коли він народився 12 березня 1864 р., його мати вже тоді йому заповіла:

— Народився ти в березні, та ще й в п'ятницю, — хто зна, що за великі діла ти натвориш!

Бо в Італії, як і в Україні, живе повір'я, що в березні народжуються не звичайні собі люди. Хіба ж наш Шевченко не в березні народився?!

Але цього разу не могла стерпіти мати хлоп'ячої нескромності Габріеля — де ж таки! Рівнятися з самим Дантом!

І дала йому ляпаса . . .

Материнська наука далася хлопцеві добре в знаки, — бодай, згадував він про неї все своє життя і, сміючись, часто оповідав про неї своїм приятелям.

Коли багато-багато років пізніше, равенський міський голова запросив був його очолити Академію на честь Данте, (в 1921 р.), Д'Анунціо скромно відмовився:

— Не гідний такої честі!

Та в дійсності Д'Анунціо скромности такої не навчився.

Коли, вже в 1928 р., один французький журналіст відвідав Д'Анунцію, що був тоді на вершці слави, і завів з ним розмову про геніїв та геніяльність, Д'Анунціо завважив:

— Справжні генії трапляються дуже рідко. Занадто часто приписують у нас геніяльність людям, які на те зовсім не заслуговують. Геніяльність — це ж щось надзвичайне, щось божеське, надлюдське . . . От і у нас, в Італії, я знаю тільки двох людей, що заслуговують на це ім'я. Один — це Леонардо да Вінчі. . .

І він спинився.

— А другий? — запитав журналіст, але дістав у відповідь такий погляд, що прокляв свою наївність . . .

Дивлячись на геніяльність, як на щось надлюдське, божеське, що дається тільки рідким обранням долі, Д'Анунціо проте з наймолодших років свого життя розумів, що самого «дару Божого» не вистачає, і, щоб «мати статую», треба дуже багато працювати. Ще одинадцятилітнім хлопцем писав він до своїх батьків з гімназії в Прато, де вчився:

— Велика радість, що переповнює моє серце, примушує мене взятися за перо: я здобув перше місце в класі . . .

Збереглася й доповідь п. Джюсфреді, префекта, себто наглядача класи Д'Анунція, в якій він відзначав:

— Д'Анунціо дуже здібний і багато над собою працює. Підчас Великодніх вакацій, коли всі інші учні займалися їжою, сном та галасуванням, він продовжував студіювати. Своім батькам він написав шість листів у одній коверті з побажаннями в грецькій, латинській, італійській, французькій, англійській та еспанській мовах . . .

Але, перший в студіях, він був перший і в усяких хлоп'ячих каверзах, і тому часто відсиджував у шкільному карцері.

Одного разу, відпроваджуючи його на чергову висидку, наглядач перейнявся жалем:

— Мені дуже прикро, що ти, здається, хочеш перебрати на власність це приміщення. Наскільки знаю, там зовсім не так приємно. Може б я приніс тобі нишком щось поїсти?

Але Д'Анунціо, з почуттям гордості, що супроводила його все його життя, відповів:

— Якщо вода тут свіжа, то було б добре, щоб і хліб був свіжий! Цього вистане . . .

Коли йому було шіснадцять років, вийшла з друку його перша книжка поезій — «Весна». Вона оспівувала природу і кохання.

Викликала вона справжню сенсацію: всі зрозуміли, що на поетичному небі Італії засяяла зірка, і то не абияка!

Навіть закордонна критика відмітила появу нового поета, і відомий Марко Монье написав у одному швейцарському журналі:

— Коли б я був професором цього поета, якому ще треба багато вчитися, я б по перше винагородив його медалею, а потім би висік. . .

Поетична авреола, що почала оточувати романтичного юнака, його ніжні й тонкі риси лица, облямованого каштановими хвилястими кучерями, що відбивали золотом, дуже рано промостили молодому поетові шлях до жіночих сердець. Коли римський видавець Саммаруга зорганізував видання літературного журналу «Візантійська Хроніка», що потім мав дуже широкий розголос, запросив до співпраці й Д'Анунцію. Але умовини цієї співпраці, що мовчазно встановилися між видавцем і молодим поетом, виходили далеко поза рямці прийнятих літературних контрактів: поет мав давати видавцеві свої вірші, а видавець тримав за те для нього постійно відкритий кредит . . . у квіточника та в кондитора. Але обидва лишилися цілком задоволені.

Перший період творчості Д'Анунціо глибоко позначений еротизмом, і взагалі тілесною змисловістю. Окрім численних поезій, на цей період припадають такі його відомі романи, як «Насолода» (1888), «Безневинний»

(1891), «Тріумф Смерти» (1894), «Діви Скель» (1895) та «Мертве Місто» (1897).

Коли ж вийшла його нова книжка віршів «Інтермеццо» (1883-1884), читачі були впрост ошелешені тією еротичною розперзаністю автора, і відомий критик Скарфольо, що перед тим дуже хвалив Д'Анунціо і підніс до неба його літературний талант, назвав його в дуже гострій критиці «кокоткою італійської літератури».

Проф. Орчіні, у якого свого часу вчився Д'Анунціо, і який досі дуже пишався своїм учнем, тільки розводив руками і скаржився:

— І подумати тільки, що він так гарно тлумачив Горація!

Серед романів особливо «Насолода», неважаючи на безперечні мистецькі вартості цього твору, викликала обурення моралістів, які ставили цей роман поруч із найгіршою порнографією, зазначаючи, що мистецькі вартості твору тільки побільшують його небезпеку.

Для Андрія Спереллі, героя роману, думка ототожнюється з відчуттям; тут марно було б шукати якоїсь етики, опертої на розумованні: все приноситься в жертву красі, яка дає духову й особливу фізичну насолоду.

Нема ніякого сумніву, що Андрій Спереллі — це відбитка образу самого Д'Анунціо цієї доби його життя. Його ще не цікавить зміст думки, вся його увага скеровується на зовнішню красу — на красу вияву й вислову. Тому й літературні твори цієї доби в Д'Анунціо — ніби поетичні вправи, гра, розшуки.

Д'Анунціо далеко більше, ніж будь-хто з його попередників відчув магічну силу краси самого слова, самого вислову і проробив тому в своїх романах та поезіях колосальну роботу над уріжноманітненням стилю, над збагаченням свого словника, рівного якому дійсно ніхто не мав.

Внаслідок цієї своєї праці, він зробився реформатором італійської літературної мови, піднісши її на такий мистецький рівень, якого вона перед тим не мала.

Поглиблений студіями мистецтва всіх часів і народів, працюючи над утонченням і вдосконаленням свого естетичного смаку, Д'Анунціо зрештою прийшов до уявлення життя, як якоїсь естетичної мрії, в якій краса відіграє найпершу роль, але в якій ця краса набирає вже не зміслове, а духове значення: найбільшу красу знаходить Д'Анунціо вже не в грі тілесних зміслів та любашности, а в тому духовому напнятті, що буває тільки у людей, які працюють над вдосконаленням і збагаченням свого духового світу, над піднесенням і вдосконаленням своєї особистості.

В автобіографічному романі «Огонь», де в особі головної героїні фігурує велика італійська артистка Елеонора Дузе, з якою люблять порівнювати нашу славу Заньковецьку,

він досягає нарешті тісного поєднання життя з мистецтвом і знаходить таким чином в глибині власного духового світу джерело гармонії, що творить з усього — «гарну казку».

Він не раз тоді висловлювався, що не розуміє, чому сучасні йому мистці так обурюються на вульгарність життя, яке їх оточує, і висловлюють жалі, чому вони, мовляв, народилися так «занадто пізно» чи «занадто рано». На думку Д'Анунція, кожна інтелігентна людина може створити для себе власну «гарну казку» і знаходити в ній незрівняну насолоду і задоволення всіх своїх вищих поривів. Треба лиш мати сильне бажання, що перетворюється в волю. Треба лиш мати досить сили характеру, щоб, абстрагуючи від мізерії оточення, шукати й знаходити в собі самому — «вічну радість».

Звідси й гасло своєрідного Д'Анунцієвого, сказати б, героїчного гедонізму:

— Славім в собі гарне життя!

Цей своєрідний естетичний героїзм Д'Анунція, це його естетично-героїчне наставлення відбивається в новій творчості, яка набирає все більшої духовості і знаходить життєвий вислів у Фюманській епопеї, про яку ми говоритимемо пізніше.

Уже в романі «Діви Скель» Д'Анунціо стає в обороні інтелекту та прав незалежної духової особистості сутроти тих, що хотіли б «накласти на кожную душу, як на яке суспільне знаряддя, одне спільне тавро, щоб зробити всі голови подібними на голівки цвяхів».

Після цього роману прийшли й перші героїчні трагедії Д'Анунція, як «Джоконда» та «Слава», що самим своїм характером сприяли розвиткові героїчної нотки.

Нема сумніву, що на розвії Д'Анунцієвого героїзму вплинуло й читання творів Ніцше, — але, тимчасом, як у Ніцше Надлюдина — істота від життя відірвана і для життя непридатна, герої Д'Анунція, що в своїм психічному напнятті здійснюються на найвищі шпильки духовості та героїчної пристрасти, все залишаються людьми, які живуть і діють поміж людьми. Латинське почуття міри й людяности дає в цій добі Д'Анунцієвої творчості гарний вислід.

Після двадцятилітньої літературної діяльності, Д'Анунціо, з романом «Огонь» досягає верхів інтелектуальної й творчої зрілості.

Життєвий досвід виказав йому необхідність накладати гальма на бурхливі вияви молодечих пристрастей, затамовувати хаотичну повноту інстинктів та відчужань; а перебування в рідних Аbruцях, серед селянського оточення, поміж горами та пасовиськами, повернуло його, відриваючи від штучної умовності міського життя, до безпосереднього стику з природою, — з тією природою, що так неподільно панувала в його перших юнацьких творах

«Весна», і що тепер знову відкриває йому невичерпне джерело поетичного натхнення.

Від 1900 до 1905 року Д'Анунціо пише знову тільки поезії — коло двох тисяч віршів, зібраних в його «Хвалах Неба, Моря, Землі та Героїв», — та віршовані драми «Франческа з Ріміні», «Донька Йорія» та інші.

Головна концепція, що вилонюється з усієї цієї повинної творчості, виявляється, як продовження й розвиток ідей, вже висловлених в таких романах, як «Огонь» і «Діви Скель»: в житті, що представляється, як море конкретних зміслових відчужень, треба йти за голосом натурального імпульсу і бути завжди готовим до боротьби, щоб боронити своє місце в життєвому бенкеті, в якому найцінніший дар — це краса в усіх її виявах.

Отже, знову, як бачимо, — героїзм (боротьба) і естетизм (захоплення красою).

Але з великою силою доєднується до них ще й третя риса — культ Батьківщини.

Не дурно ж писав свого часу другий, старший поет Кардуччі: «Нема нічого більш естетично гарного, як відданість і самопожертва людини свободі, Батьківщині, ідеї».

В своєму героїчному естетизмі Д'Анунціо приходиться поволі до цієї ж думки і то захоплюється духовним світом героїчних святих, віддається героїзмові містики («Містерія Св. Севастіяна», 1911 р. і «Споглядання Смерті»), то, з вибухом світової війни, присвячується сам усіма силами душі й тіла ідеї відновлення великої соборної Італії.

Коли вибухла перша світова війна в 1914 році, Д'Анунціо перебував у Франції, де він віддавна жив у Аркашоні, на березі моря, в прегарній віллі. Він відразу зрозумів, що настав час для втілення героїчного естетизму вже не тільки в літературних творах, але і в самому житті. Коли хтось з приятелів поета запитав французького літератора Бареса, що він думає про несподіваний від'їзд Д'Анунціо до Італії, той відповів:

— Д'Анунціо готує собі гарну біографію!

Частина правди в цих словах була, бо ж було відомо, що Д'Анунціо дивився на життя, як на «гарну казку», яку кожен сам собі повинен написати, та все ж не треба думати, що Д'Анунціо кермувався тільки себелюбним бажанням «гарної біографії», — вся його дальша діяльність і дійсно героїчна участь у війні, йказали недвозначно, що під героїчним естетизмом ховалася таки висока свідомість національного обов'язку, яка виливалася в мрію про велику Батьківщину.

Д'Анунціо занадто добре розумів, що для кожного народу, як і для кожної людини, пробігає бодай раз у житті блискавичний експрес шасливого нагоди, спиняється на хвилинку, випускає пару в нетерплячому чеканні і — мчить далі в незнані безвісті, не клопочучись, чи ви

ту хвилинку нагоду встигли використати . . .

Йому здалося, що вибух війни сповістив наближення експреса.

Дня 5 травня 1915 року він уже промовляв до величезного натовпу, що вийшов у Генуї назустріч поетові і на відкриття пам'ятника Гарібальді.

Італійці, які не бачили Д'Анунціо вже від багатьох років, але пристрасно слідкували за його літературною діяльністю, палко нею захоплюючись або гостро її критикуючи, знали про причини несподіваного повороту поета до тоді ще нейтральної Батьківщини і хотіли почути його живе слово під пам'ятником Герою Двох Світів, як звали Гарібальді. Невважаючи на постанову італійського уряду, який все більше схилявся на бік Антанти, величезна більшість тогочасних політиків, на чолі з Джолітті, була рішуче неутралістична, і вважала пропагований виступ на боці Антанти мало не за безглуздя, до якого не можна допустити.

Промова Д'Анунціо під пам'ятником Гарібальді була поворотним пунктом у цьому наставленні більшості, — вона здобула всіх слухачів своєю красномовністю та палкістю поетового темпераменту. З цього моменту починається його невтомна пропаганда за вступом Італії до війни на боці Антанти, аж поки вона не тріюмує . . . Натовп у безперервних оваціях супроводить поета до готелю, де він спинився, викликає його на балкон, вимагає ще промов.

І поет говорить, говорить, говорить. Імпровізує. Кидає запальні гасла, що викликають ентузіастичні оплески . . .

Князь Бюлов, тодішній німецький посол у Римі, стурбований успіхами Д'Анунціо в Генуї, запитує підчас обіду в себе одного з визначних своїх італійських гостей:

— Як ви думаєте, скільки людей у Римі зустрічатиме Д'Анунціо?

А той зневажливо:

— О, яка купка кав'ярників . . .

Але та «купка кав'ярників» перейшла, як виявилось, за 30.000 люду!

Зустріч Д'Анунціо в Римі була його справжнім тріумфом. Захоплення величезного натовпу його зворушило:

— О, римляни! — говорив він. — О, італійці, брати по вірі і по тузі, мої нові приятелі і давні друзі, не мені призначене це ваше вітання палкої сердечности та великодушного визнання. Я знаю, не мене, що тепер до вас вертається, ви так палко вітаєте, — ні!, вітаєте ви той дух, що мене сюди припровадив, ту любов, щє мене посідає, ту ідею, якій я служу...

І знову промови за промовами, виголошувані по майданах, по театрах, з балконів різних палаців, по всіх усюдах, де тільки міг збиратись натовп.

І по всіх усюдах нескінченні овації; по всіх

усюдах ніби повинь ентузіазму, що все заливає, затоплює, нищить і зносить всі перешкоди.

Вже 17 травня лідер неутралістів Джолітті, а за ним і інші більші й менші його прихильники визнають за краще потихеньку залишити Рим, який зробився вже їм небезпечним. А 25 травня італійський посол у Відні проголошує вступ Італії у війну проти Австрії й Німеччини.

Одночасно з проголошенням війни Д'Анунціо зголошується добровольцем.

Але і в війні він залишається поетом, що не вкладається в звичайні рямці, а все шукає особливої небезпеки і ризику — чи то в окопах із піхотою, чи то з моряками в несподіваних нападах на австрійські порти та кораблі, чи то зрештою в летунських розвідках понад Альпами і за ними.

Тому його прозвали — партизаном ризику.

Але відповідальним політичним і військовим колам, що вважали життя Д'Анунціо за надто цінним для Батьківщини, щоб наражати його на непотрібний ризик, така поведінка поета не дуже подобалась. Зрештою сам Саландра, голова уряду, звернувся до поета з листом, вказуючи йому на необхідність не наражатися непотрібно на небезпеки, але той йому відповів:

— Мене палить жадова чину. Небезпека — це тепер єдиний в мене блискавичний бог, якому я присвячую всю мою ще невисловлену поезію... Як можна говорити мені поважно про «дорогоцінне життя», про «обов'язок не наражатися марно» і тому подібні речі! Адже ж я не належу до літераторів старшого покоління. Легше було б втримати вітер, ніж мене . . .

Коли Д'Анунціо задумав демонстративний налет на Відень, — річ, що в ті часи здавалась неможливою, — вищі власті довгий час не давали йому дозволу, вказуючи на всі труднощі справи. Але поет був надто впертий і таки полетів.

«Франкфуртер Цайтунг» писав після цього:

«Налет італійських летунів зробив величезне враження . . . Населення не було попереджене, і, навіть коли вже летуни були над Віднем, не було ніякого аларму. Можна собі уявити, яка б то була катастрофа, коли б ці летуни, замість летючок, кинули бомби! . . .»

Але Д'Анунціо не міг би бомбардувати безборонне населення. Ті часи були не такі жорстокі, як наші, і великий поет мав дійсно героїчну душу, не здатну на варварські вчинки. В його серці, неважаючи на тверду незломність волі й характеру, гніздилося багато справжньої ніжності. Він міг бути людиною Кіплінга, який писав:

Коли ти зможеш бути сильним,
Залишаючись ніжним, будеш Людиною...

Ще малим хлопцем, побачивши, як якийсь хуліган збивав із сільських хат палицею кубелечка ластівки, а ті літали навкруги, жалібно попискуючи та б'ючись об стіни, Габріель був так тим обурений і зворушений, що почав і собі кричати до матері, що він воліє вмерти, аніж таке бачити. Ввесь день тоді він пролежав у ліжку, плачучи й проголошуючи, що йому соромно бути людиною, як що люди так жорстоко поведуться . . .

Уго Ойетті, приятель поета, який на аеродромі Сан Пеляджо тривожно чекав повороту з лету, пізніше оповідав:

— Залишившись наодинці зі мною, Д'Анунціо зачинив мовчки двері і не хотів відповідати на жодний запит. Джура стягав з нього пов'язку, а він, відвернувшись до стіни, щось шукав в унутрішній кишені своєї авіаційної куртки, там, коло серця... Ось витяг маленький заверток у трибарвних національних кольорах. Розгорнув його, і я побачив медальончик із світлиною. Тоді я почав розглядати уважно топографічні мапи, розкидані на похідному ліжку. Але він, по яких двох хвилинах, що видалися мені безконечними, нараз звернувся до мене:

— Ні, ні! Ти можеш дивитися . . . Хіба ти не впізнаєш?! Це ж світлина мами . . .

Його мати вмерла рік перед тим, коли сам Д'Анунціо лежав хворий на гарячку. Отримавши вістку, негайно вбрався і полетів літаком додому, щоб поглянути востаннє на любі риси . . .

Поетові, що летів на зустріч смерті, маючи на серці світлину дорогої матері, вбрану в кольори Італії, другої великої Матері, було б не можливо бомбардувати жінок і дітей . . .

То були менше жорстокі часи.

В один із таких авіаційних рейдів, 23 лютого 1916 року, Д'Анунціо був ранений в око.

Шість довгих місяців у цілковитій темряві, з закиненою нижче ніг головою, з неможливістю ані читати, ані будьщо робити . . .

І все ж таки з цієї неможливої болючої темряви вийшов великий твір Д'Анунціо — «Ноктюри», писаний на окремих шматочках паперу, речення за реченням, щоб у темряві не налазили одне на одне. Це — рідкий документ психології й важких переживань у ніколи незломній силі духу.

13 вересня, тільки вийшовши з шпиталю, Д'Анунціо, сліпий на одне око, вже брав участь в налеті на Паренцо.

Аж ось і остання перемога! Мирові переговори. Версаль. Зрада союзників, що відмовлялися виконати пакти договору, підписаного з Італією в Лондоні 26 квітня 1915 р.

«Із закінченням війни, — писав пізніше Д'Анунціо, — я міг вважати своє завдання, як вояка, сповненим і повернутися до мис-

тецтва, що вабило мене тим сильніше після років жертви . . . Але мені здалося, що я ще мусів боронити перемогу . . .»

І так народилась Фюманська епопея, в якій Д'Анунціо пішов не тільки проти власного, — безпомічного супроти недавніх союзників — уряду, але й проти тих всевладних недавніх союзників.

Марно фюманське населення в кількох плебісцитах висловлювало свою волю ввійти в склад Італії. Марно італійський уряд вказував на великі жертви, що їх принесла Італія у війні без відповідної винагороди, — недавні спільники вислали до Фюме окупаційний корпус, в якому й італійці мусіли взяти участь поруч із... індокитайцями.

І от кинено гасло:

— Або Фюме, або смерть!

12 вересня 1919 року, Д'Анунціо вирушив човном із Венеції до Сан Джуліано, а звідти автомобілем, із кількома змовниками, до Фюме.

— Коли повернуся, мене розстріляють, — сказав він, прощаючись.

Коло Кастуї зустрів їх автомобіль генерала Піталуги, італійського команданта фюманської інтернаціональної залози.

— Куди ви? — питає генерал, спинивши автомобіля.

— На Фюме, — відповідає Д'Анунціо.

— Наказую повертати негайно назад!

— На жаль, не можу виконати наказу!

— Муситиму вжити зброю!

Д'Анунціо всміхнувся:

— Що ж, пане генерале! Як що відчуваєте себе здатним наказати своїм воякам, щоб стріляли в моїх вояків, своїх братів . . . Але перше, ніж стріляти в них, стріляйте в мене!

І, зараз же, вказуючи на відзнаки за хоробрість і каліцтво:

— Генерале! Ось тут дві найкращі цілі — золота медала за хоробрість і відзнака за втрачене око. Накажіть стріляти!

Генерал спиняється в нерішучості.

Потім підходить до Д'Анунціо і говорить зворушеним голосом:

— Не проллю братньої крові!

Шлях на Фюме був відкритий.

До 18 січня 1921 року Д'Анунціо кермував захопленим містом, як окремою державою. Він склав для неї навіть окрему конституцію, яку ухвалила й прийняла Рада Міста. Цікаво, що в цій конституції ми зустрічаємо вперше ті принципи корпоратизму, які ввійшли пізніше, як складники, в численні європейські ідеологічні рухи.

Для нас, українців, цей фюманський епізод із життя Д'Анунціо цікавий, як перша спроба революційного, і навіть збройного протесту проти того Версалю, що поділив був Західню Україну між трьома державами

і поклав підстави для другого конфлікту.

Тому була деяка течія симпатії між українцями, що почували себе зрадженими в найкращих поривах національної революції, і цими фюманськими повстанцями, які не хотіли визнавати версальського диктату.

— Повстанці всіх народів, — говорив Д'Анунціо 24 жовтня 1919 року до фюманського населення, — зйдуться під нашими прапорами. І беззбройні дістануть зброю. І проти сили виникне нова сила! І новий хрестовий похід усіх бідних і збіднілих націй, новий хрестовий похід усіх бідних і вільних людей проти хижих націй, що визискують і збирають усі можливі багатства, відновить справедливість, яку розп'яв маньяк (Вільсон)...

В листі до французького письменника Барбюса, Д'Анунціо писав:

— Фюме, його провідник, його оборонці, всі ми твердо вирішили боронитися аж до остаточного тріумфу людського братерства, що нас усіх з'єднає. Право народів розпоряджатися собою, — право, яке так часто проголошувалося і так часто порушувалося, — має бути нарешті освячене . . .

Навкруги Д'Анунціо сформувалася тоді так звана Фюманська Ліга, яка мала на меті об'єднати представників усіх не визнаних та пригнічених народів. Петро Карманський оповів свого часу в львівському «Новому Часі», що й Україна, як жертва з одного боку большевицької Москви, а з другого боку захланної Польщі, за якою стояли пани Версалю, викликала тоді зацікавлення в Д'Анунцію.

Якийсь старшина з фюманських легіонерів оповідав Карманському, що Д'Анунціо дуже радо був би ввійшов у зв'язок із українськими представниками, щоб мати можливість організувати відділ добровольців, які, висівши в Одесі, взяли б участь у боротьбі українців проти большевиків.

Це ж був ще рік 1920, коли Україна горіла повстаннями!

Але всі ці проекти залишились в царині добрих намірів.

27 грудня 1920 року Д'Анунціо, урядуючи в своєму палаці, був ранений відломком гранати з італійського воєнного корабля, а 18 січня 1921 року мусів залишити, разом із своїми добровольцями, заняті ним місто. Італія не була ще готова прийняти такий дарунок від воєвничого поета.

Але вже 24 січня 1924 року, внаслідок дипломатичних пертрактацій між італійським та югославським урядами, Фюме таки було визнане за Італією, і Антоніо Бруерс, оцінюючи фюманську акцію Д'Анунціо, мав повну рацію написати:

— Історія війни встановила безперечний факт: два цілком конкретні здобутки, яких

Леонід Полтава

В Т О М А

В самотнім небі — самотня птиця
Крило поклала на білу хмару.
Гримить в безодні, бетони й криці,
Шалійте, площі і тротуари!

О, як набридли ці тротуари!
Як я хотів би тим птахом бути,
Лягти спокійно на виступ хмари
І над безоднею тихо заснути.

значення і вплив на життя Італії видаються величезними, себто наші східньо-північні кордони та Фюме завдячуємо ми Поетові, його палкій красномовності . . .

Після кількох років дуже бурхливого життя приходять нарешті спокій Вікторіялу в Гардонській віллі на Гардонському озері. Тут він пише свої спомини з часів війни і з часів Фюманської епопеї, робить перегляд всієї своєї попередньої діяльності, готує видання всіх своїх творів в 40 томах.

Майже не виходячи з своєї вілли, майже нікого не приймаючи, продовжує він працювати по 18 годин денно. Палкі пристрасті вже не турбують його вулканічного темпераменту. І в хвилини внутрішнього споглядання та спочинку, дивлячись на чарівний краєвид озера, він говорить іноді сам до себе:

— В мене нема тепер ані такої гордості, ані такого розпачу, які були в імператора Севера, що любив повторювати: «Я був усім, і ніщо мені не придалося!» Ні, я далі творю й не западаю в розпач. Служу і вірю. Не висуваюсь із моєю особою і ні до кого не підлабузнююсь. З кожним днем сам себе все більше здобуваю і маю тільки те, що дав іншим...

В березні 1924 року, для визначення величезних заслуг Д'Анунція перед Батьківщиною, король Італії надав йому титул — князя Ді Монтенезо.

І от прийшов день 1 березня 1938 року. Д'Анунціо, як і завжди, працював за своїм письменницьким столом. Нараз схилився, ніби задумався. Може бути, пригадував рідні Абрुцці, високі гори, зелені пасовиська, чарівні пригоди, палкі кохання. А, може, переглядав, як на параді, давні пригоди війни, лети над білосніжними Альпами, бездонні прірви поміж настобурченими скелями, звабливі далі безмежної блакиті . . . Схилився ще більше. Поклав голову коло розгорненої книги. Нараз стрепенувся, кинувся, ніби хотів летіти . . . Глибоко зідхнув і — відійшов навіки.

Так помер, кілька століть перед тим, працюючи над біографією Цезаря, інший великий італійський письменник — Франческо Петрарка, коронований лаврами в Капітолії...

Ю. Косач

П Р И С В Я Т А

О перло Монмартру, закинена в мотлох готелів,
о, ніжна Рекам'є, що тендітна й нещадна,
мов кат,
ти над томом сльозливим ридала в фотелі
і вставала дивитись крізь шибу, тремка,
мов залізна любов, залишалась самою надовго,
без пісень трубадурів, у мжичці, в снігах,
що потоком плили, за годину брудним
невимовно

як маріння шалаве, як сіра жіноча нудьга.
І стеблом георгіни — нечутно в завулках,
ти щезала в імлі, покидала любов,
ненаситну, недужу, захланну. Як гулко
на світанні везли через місто вино!
А ножі гільотин, як і посміх блідої маркізи,
стятю холодом уст, що казали мені,
либонь всім говорили нестерпно і ніжно:
не весна, не любов і не так і не ні.

Олекса Рань

Л И С Т О К

На верховині гордої гори,
Цього небесного й земного дому,
Листок зірвали з дерева вітри,
У далечинь погнали невідому.
Через поля, долини і струмки
Летів, в прощальній пісні і останній
Співав про дорогі шпилі стрімкі
І про журбу, що жде десь на вигнанні;
І про самотність, що в нещасті жде,
Про жаль, що він не вернеться ніколи.
Життя в весну цвістиме молоде,
А він журбою сповнить тихі доли.
В провалля кинули його вітри,
Погасла синь назавжди верховини.
То він замре з мовчанкою гори,
То він за нею плаче, як дитина.
Та ось, прийшла розсміяна весна,
І весновій-юнак плигнув в провалля,
В листка була не думка вже сумна,
Висока пісня першого надскалля.
Симфонію він заспівав тоді
Непереможности і прагнення, неспину.
По небу хмарки, ніби лебеді,
Пливли, шукаючи свою країну.

Мікола Вярба

**

І бризнув гудків водограй,
Гукнувши чуже «вест-норд».
Прощай, наш затишний порт,
І буряна земле — прощай.
Здритнувся штурвал... Без зусиль
Судно починає свій лет:
Вже чайок — що впливли з хвиль —
Над шоглами в'ється пікет.
Суворі матроси в юрбі . . .
Ген обрй затис вуста . . . —
І руки сами по собі
На груди кладуть хреста.

З білоруського переклав Леонід Полтава.

МИХАЙЛО ОРЕСТ

Стефан Георге

З ЦИКЛУ «ОДИ ДЕКОТРИМ ЮНИМ МУЖАМ
І ЖОНАМ ЦЬОГО ЧАСУ»

В творчому набутку С. Георге (1868 — 1933), одного з найвидатніших мистців німецької модерної поезії, є античний цикл п. н.: «Оди декотрим юним мужам і жонам нашого часу».

Певне крило критики в нашій еміграційнім письменстві свої літературні симпатії та антипатії намагалось побудувати на твердженні, що естетичні категорії, зглядно літературні стилі, зникають і перекреслюються в діалектичному процесі, або що вони підлягають біологічному законові життя і смерті. Тим часом естетичні величини, будши раз створені, живуть життям своєрідним, їм лише притаманним, життям **естетичним**, далеким і від закономірностей біосу, і від діалектичного автоматизму, онтологічно безплотного. А саме: естетичні величини або розкриваються, або не розкриваються естетичній свідомості сприймача, — в першу чергу залежно від якостей і характеру цієї свідомості. У письменника глибше переживання наявних естетично-стилістичних типів та категорій (незалежно від часу і місця їх виникнення) може привести до складення стилізаційних творів, а в кращім разі — до постановня повноціної, оригінальної творчості в рямах того чи іншого типу.

Згаданий вище поетичний цикл С. Георге, з якого наводимо тут чотири переклади, править за красномовний доказ для наших тверджень, являючи собою прегарні зразки індивідуально-забарвленої, самобутньої творчості в естетично-стилістичному лоні античної поезії.

М. Орест

МИХАЙЛО ОРЕСТ (нар. 1901 р.) — видатний поет, тонкий майстер, що підняв український класицизм на небувалу височінь.

Поезія М. Ореста — «це поезія естатичної візії духового Монсальвату. «Як сонце літне — храмові вітражі» так тематику Орестову скрізь просякає метафізичний комплекс Грааля — ідея обраности та осяяння». — (В. Державин).

М. Орест

**

Надію будив несміливою мовою лютень,
А березень соняшне слово до простору рік,
Бездумно бринять перебори повітряних лютень
І котяться сяючі води оновлених рік.

Невже довершиться мій визвіл од хмурої долі?
Її мурували чужі і заблукані дні,
Лежали мої поривання простертими долі
В оковах темничних, ганебної стуми на дні.

Невже розпадуться круг серця твердіючі стопи
Сліпих існувань і розтануть порочні пили —
І в гори правічні полинуть окрилені стопи,
Де душі, в юдоль не зійшовши, свободу пили.

ДО КОТИТТО

Ти — цвіт солодкий запахом, гіркий на посмак.
Свій голос в пісні розпускаючи, ти шириш
Глибокий затишок і теплу радість; часом
Спахне і затамує подих свій безбарвна
Збірнота — їй турбою повною ти служиш.
А в мові: навіть до хвалителів незрадних
Ти зимна і тверда, вистуючи й мені:
Могутности в словах м'яких і жестах я не знаю,
Понура є в душі моїй, тікай мене!
Проте раз-по-раз мушу я в ранковім вітрі
Біля дверей тебе послухати — здається
Мені, що мають короги поважних шесть
І з гавані пливуть вітрильники злотисті.

ДО ЛЮЦІЛЛИ

Руку тобі даючи на прощання, Люцілло,
Перша між жон, що домують сумирно в
Фліюнті,

Де прикула мене доля на місяці марні,
Бачу я, в жарт обгортаючи скруху сердечну,
Нашу альтану, синясте колосся на стінах,
Фрукти блискучі і трунок перлистий повз
сад твій

Криком проходили звучним погоничі скоту,
Жилаві хлопці; з серпом простувала до праці
Жниця, обпалена сонцем, і чули здала ми
Гострі слова моряків, що човни ладували.
Подруго ока веселого, з любим звертанням.
Тут, серед діла корисно-скупного, мені ти
Тугу м'якшила за містом, де радість я маю,
Де благозвуччя і мудрість аттіцької мови.

ДО АНТИНОЯ

Твоя потіха, що забути місто там
Дається, де тепло небес і свіж трави,
Коли її вділяв ти, слабою була,
А нині показала злудність: бачу я
Без зрозуміння многоту лісів, полів
І води — так питально лепет їх бринить.
Я для нових плачів подався до озер,
Де благовоння пестяться (так мовив ти)
І манять затінки; проте волюю я
Над прохолоду дров розпеченість колон:
При них я знаю усмішки привабніші,
Ніж голос птахів, мову ароматнішу,
Ніж подих славний сосон, Антіною мій!

ДО АПОЛЛОНІЇ

В щастя повір! навіть як днесь не сміється воно.
Біль облідив чоло твоє, але знати, що ти,
Сильна й гнучка, зможеш його; хай же гасне
вогонь,
Буря твій дім хай не трясє, не владарствує гра,
Де нам стопа, рам'я й щока надто близько
були.
Погін богинь, Троса жона, що як брат я йому,
З горл його ти підвела — він по Піррі тужив!
Я віддаюсь: вроду і блиск ново ти піднесеш —
Геми очей, вишні-уста, спіле жито коси.

Переклади М. Ореста.

Ігор КАЧУРОВСЬКИЙ

• * * •

У великому людному місті
Є багато глухих дільниць,
Де вночі під платани безлисті
Чорна сутінь лягає ниць.
Я тебе проводжав додому,
Ми пустим передмістям ішли.
В темну вулицю, нам невідому,
Ми звернули, не знати коли.
Зупинились: куди ж тепер нам?
Повернути назад, чи вбік?
Щось встає силуетом химерним,
Деся ліхтар миготить віддалік;
Невиразні провулків провали,
Смужка неба, як зоряна шаль.
Та, на жаль, ми недовго блукали
І дорогу знайшли . . . на жаль.
І лишилось бажання дике
Відтоді — на добро чи на зло —
Заблудитись з тобою навіки,
Щоб назад вороття не було!

ДІМА

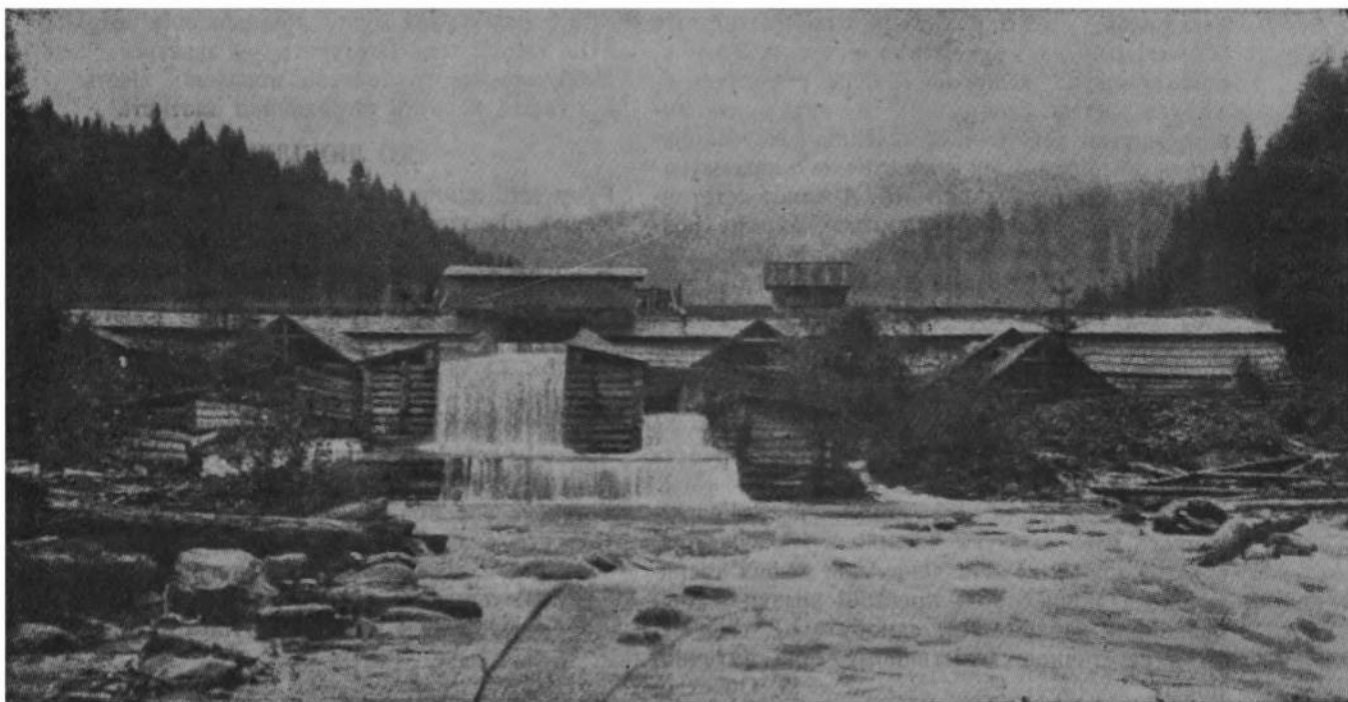
• * * •

Я стану ще більш сувора
А знищити ніжність не дам.
І хай, хто хоче, говорить
Про злість мою . . . Не біда.

За злість і суворість грізні,
Потрібних надавши їм фарб,
Немов за ґрати залізні
Сховаю я ніжність — мій скарб.

Ще більш веселою стану,
А смутку не дам на глум.
За сміху і жартів туманом
Сховаю печаль моїх дум.

Бо так мене вчило горе,
Не томність салонних дам.
Я стану ще більш сувора,
А знищити ніжність не дам.

СВІДОК

ЧАСТИНА ТРЕТЯ

В родині Черняка Галю прийняли, як рідну. Старенька мати зразу розповіла, який добрий її Дмитро: завжди допомагає, турбується, пише листи. Не пощастило йому, правда, втратив жінку, поживши з нею лише два роки. Ну, та Божа воля. Ось тепер має другу, певне, любить її, таку молоду та гарну. Мабуть, недавно побралися? Скільки місяців живуть разом? А чому він хоче кудись переїздити? Мало платять? Ох, і дороге ж усе по тих коопераціях. Хто їх, прости Господи, вигадав? Та й не захопиш там нічого за чергами, а що ліпше, віддають з чорного ходу знайомим . . .

Галя старалася задовольнити сільську допитливість, мусіла дещо фантазувати, бо було ніяково признатись, що вона «жінка в проєкті», що одруження Черняка — раптовий порив його доброго серця, і ще невідомо, як усе обійдеться. Може роздумає в'язати своє життя з директоровою коханкою?

Сестра Черняка, на рік молодша від Галі, рухлива дівчина - цокотуха, ні про що не розпитувала, а тільки оповідала.

Ой, як добре, що Галя приїхала! Разом ходитимуть у колгосп на заробітки, треба, щоб Галю зарахували до городньої бригади, там легше, ніж у польовій, тай бригадир добріший, не дуже натискає. Кажуть, буде тяжка зима. Люди не звикли до колгоспу, тікають у міста, багато лишилися незасіяним. А ти, Галю, часом не комсомолка? Міські дівчата і молоді жінки здебільша в комсомолі. Нащо він здався? Ось Катрю все запрошують на комсомольські збори, а вона не хоче. Краще посидіти під вербами. Там Олекса — гармоніст. Як почне грати — все забуваєш. Чи подобається Катрі Олекса? Дуже подобається. І вона йому. Може . . . (тільки нікому не кажи, Галю, навіть матері) може восени підемо, запишемося в Загсі. Страшно, бо я ще ні з ким не гуляла. Але ж не вік дівувати.

Усе йшло добре. Ніхто на селі не знав Чернякової жінки, а про смерть її також не розповідалось. Галя першого ж дня запитала в рідні: чи приїздила колись та невістка? Ні, не приїздила, не довелось її побачити. Тоді Галя дуже просить, щоб нікому не говорили, що вона друга невістка. Добре? Не говорити, то й не говорити. Кому яке діло до чужого родинного життя?

Голова колгоспу імени Ворошилова дуже зрадів новим, та ще й молодим, робітним рукам, і навіть запитав, де Галя хоче працювати?

— У городній бригаді? Разом з родичкою? Пуцяша дівка. Хай буде так. Люди, знаєш, скрізь потрібні, а їх нема. Мені кажуть: розстав добре силу . . . А як це зробиш, коли нема кого ставити? Ось минулого тижня знову троє втікло до міста. Там легше робити, вісім годин і — кінець, а тут від зорі до зорі. Тобі більш подобається сільська праця?

Галя сказала, що чоловік має перенестись до іншого міста, а вона покищо поживе тут.

— А села Дмитро не хоче? Ех, ціни б йому тут не було. На машинно-тракторній станції вже три місяці шукають доброго механіка. Казав директор: дав би тисячу карбованців на місяць. Може напишеш?

Галя обіцяла написати, хоч зразу ж вирішила не робити цього. Вона знала, що Черняк заробляє сімсот, але його вже запрошували до іншого заводу з платнею «за договореністю», тобто, скільки він скаже.

Село не для Черняка, та і не для Галі. Одвикла вона від цієї тиші, порожньо тут*і... страшно. Страшно, бо провели, як скрізь, розкуркулення, загнали в спільний хлів худобу, стягли докупи реманент. Не те село, ой, не те! Люди здебільша похмурі, майже одверто називають колгоспну працю панщиною, пророкують, що вона «до добра не доведе».

Чому тікають у місто? Адже ще недавно бігли на село старі, кадрові робітники. Бо в СРСР вічно повторюється байка про бідолашну лисицю. Голову витягне — хвіст загрузне, хвіст витягне — голова загрузне.

Таки міста без хліба не лишать ніколи. Будуть так звані «перебої» і «труднощі», але ж натиснуть на всі педалі і доставлять. Індустрія — перше. Індустрія — міць советської влади, панцер на її грудях, запорука здійснення світової революції. Не та індустрія, що виробляє відра й одяг. Відро можна зробити дерев'яне, а без одягу також якось обійдуться. Треба літаків, панцерників, набоїв!

**«Село живе, чи тільки сниться,
А може не дає заснуть?»**

Так колись розгублено запитував поет Сосюра. І можна зразу йому відповісти:

Село не живе. Власне, спить, живучи. І сниться йому одночасно два сні, дві сторінки з минулого й теперішнього. Раніше сяка-така воля. Бодай коло власного шматка землі, хати, коняки і воза. Тепер слово «власність» стало небезпечним. Власником може бути держава, а ти стій перед нею на задніх лапках і жди, коли тобі кинуть кусок. Просити не смій, тільки жди. І дякуй. Кричи що є сили «слава Сталінові», інакше потрапиш у підозрілі, а для підозрілих місця в Україні нема.

Село «не дає заснути» лише чуйливому серцю. А Кремлеві начхать на село. Перша заповідь: хліб державі! Гнісь, перериванся, зношуйся, як гвинт, тебе замнять іншим. І мовчи. Тим більше мовчи на своїй мові, бо вона «буржуазно - націоналістична», «бунтарська», кат-зна що в порівнянні з іншими мовами, з мовою державною . . .

Страшно в селі. А проте, мусиш жити. І будь вони тричі прокляті, чорні думки!

Галя в свята любила ходити до лісу. Візьме кошика, назбирає грибів та ягід, щоб оправдати прогулянку. Іноді приєднувалась Катря, і вони, далеко від людей, серед молитовного спокою лісового, співали пісень. Своїх пісень, давніх. Про козака, який їхав на війноньку. Про сиву зозулю. Про барвінок...

Нема нічого кращого від тих прогулянок. Церкву в селі замкнули, там тепер «зсип-пункт». Старенька й досі зітхає: нема де помолитись! А Галя молиться в лісі. Молитов навчив її дід, навчив тих чудових, високих слів, що сягають аж до неба і лікують розтерзану душу людини.

«Благословенний Ти, Господи. Боже Вседержителю, що знаєш думки людські, що знаєш те, чого ми потребуємо, і багато більше, ніж ми просимо або розуміємо. Сам Чоловіколюбче Царю, в усьому добрий, задоволь нас багатством ласк Твоїх, щоб ми несподіваною совістю призивали ім'я Твоє. І не введи нас у спокусу, але вибави нас від злого, і промислом Твоїм усе уладь на користь нашу...»

Шумлять тихо струнки ялини, десь стугає дятель, а в траві стрикоче коник-стрибунець. І, стоячи на колінах, відчуває Галя вічну красу буття. Відчуває величний космос, у якому ми є лише порошинками. Бачить серцем мудрого Провідника, перед яким ніщо тлінні властиві з усіма їх законами. Тільки природа ще не зрадила людей, тільки їй, як матері, можна довіряти свої, глибоко захищені таємниці.

Цього разу, на перший день Зелених свят, Галя чомусь не схотіла лишитись у лісі до вечора. І ледве сонце перейшло середину неба, Галя через головну просіку й луг попрямувала до села.

Ще здаля побачила вона в своєму дворі мужчину. Серце прискорено забилося. Хто це, Господи? Чому стоїть на дворі, як свій, спершись руками об паркан? Чи не міліція?

І раптом кров залила щоки. Дмитро! Приїхав, не попередивши, чекає на неї . . .

Прискорила кроки, майже побігла, вже бачить його ласкаву усмішку, вже він простягає до неї жилаві руки, вітає її.

Трохи завагалась, бо це ж двір, усі бачать, та не могла стримати себе. Малою дитиною приникла до грудей, цілувала мужні уста, запрошувала до хати.

— Рада? — питав Черняк.

І замість відповіді спостеріг у очах Галі таке сяйво, що аж почервонів сам.

— Я, бачиш, несподівано, — розповідав Черняк, ідучи до хати. — Ще позавчора не знав. А вчора ранком викликає профком і питає:

— Хочете з завтрішнього дня у відпустку? Або перенесемо на два місяці далі. Так у нас розплановано. Ну, то я довго не думав. Одержав гроші, дещо купив, спакувався і — до своєї Галі.

Вночі, в дужих обіймах, Галя вперше відчула себе жінкою. Все те, що було раніше, гнітило огидою, сплигло, не запаливши вогню. Ні, не однаково, хто прийде на шлюбне ложе. Це комсомольська «мораль» вигадала нову засаду: Все одно, до Івана, чи до Павла, аби постіль була. І зневажливо називала «міщанками» дівчат, які з першої зустрічі не хотіли ставати любовницями.

Черняк розповів Галі, що Кіндратов цілий тиждень ходив хмара-хмарою. Але ж він дав розпорядження скласти акт про зіпсуття електрорегулятора і тому не мав підстави розшукувати Галю через міліцію. Тільки злостився. Прийде в цех і давай до кожного чіплятись. З Черняком, проте, бруталності не припускав. Руки короткі. Недавно попередив «товариша директора», що перейду на інший завод, то аж підскочив. Я вам, каже, підвищу платню і створю всі умови. Не думайте про перехід! Та я вже подумав. Звідси їду прямо до Артемовська, а за пару місяців, як слід улаштувавшись, заберу тебе.

Швидко промайнула трьохтижнева відпустка Черняка. Галя просто не встигла надивитись на чоловіка, бо їй доводилось, як раніше, ходити в колгосп, а ввечері стільки хатньої праці!

Черняк також іноді навідував колгосп, жартував з ровесниками, мимохить, легко й швидко, ремонтував якусь машину. Голова колгоспу ходив за Черняком, як тінь.

— Дмитре, і на чорта тобі те місто? Буде що їсти й пити, тут уся твоя рідня. Лишися!

Ні, Черняк не може. Він, кадровий заводський робітник, більше потрібний на заводі, ніж деінде. Та й не відпустять його по своїй охоті.

— Зробимо! — запевняв голова колгоспу. — Про це не турбуйся. Я ось скажу . . .

І таки скерував у Чернякову хату директора машинно-тракторної станції, впливового в районі комуніста. Директор привіз із собою папірця:

«Районний виконавчий комітет бере на себе поладження справи переведу товариша Черняка на постійну працю головного механіка всіх машинно-тракторних станцій у нашому виробничому районі».

Але Черняк не здався. Випив з директором літр горілки, частував його, за сільським

звичаєм, усім, що було в печі, проте коротко і рішуче сказав: Не підю.

Так і поїхав директор. Що ж, безпартійна людина Черняк, не примусиш «порядком дисципліни».

Якось, незадовго перед своїм від'їздом, Черняк сказав матері:

— А чи не продали б ви, мамо, комусь хати, та чи не перенеслися б зовсім до мене? Що ви на це скажете?

Стара заперечливо похитала головою.

— Ні, сину. Знаю, що будеш завжди добрий до мене, але села не зречусь. У цій хаті народились мої діти, тут помер твій батько, тут помру і я.

— Але ж моя жінка і Катря не будуть завжди разом з вами . . .

— Не будуть, та може не забудуть, — посміхнулась мати, — І я ще сподіваюсь на зятя.

Катря спалахнула.

— І що ви, мамо, балакаєте!

А братові таки призналась пізніше, не втерпіла.

— Може, Дмитре, восени вирвешся сюди на пару днів?

— Для чого?

— Для того. Бо в мене один брат, і він мусить бути присутнім . . .

— Де?

— На моєму весіллі, он де!

Матері в хаті не було. Черняк засміявся.

— А чому ж ти, дурна коза, брикаєшся, коли мати натякає?

— Я б і тобі не сказала, коли б ти тут жив. Нема чого заздальгидь язиком плескати.

Отже, питання з продажем хати відпадало.

Ще кілька днів побув дома Черняк, і провела його Галя на близьку, за три кілометри, станцію. Плакала, як колись, лишаючи матір. Доречі, Черняк тепер слав гроші і Галиній матері, і та раділа, що має доброго зятя.

— Ну, Галочко, заспокійся, не на фронт їду, — казав Черняк. — Знайду квартиру, трохи її обладнаю, і будем весь час разом. Лишайся, здорова, любя!

Свиснув паротяг, махнув хусткою з вікна кремезний і ніжний чоловік Галин, і зосталась вона сама біля залізничної колії.

Нічого. Два місяці минуть непомітно в праці, а там . . .

Людина завжди має свої пляни, і майже завжди вони не здійснюються. Тоді наставала тяжка осінь 1932 року. Хапалися, збирали урожай. Під страхом суворої кари було заборонено всім хто працював у колгоспі, лишати село. Пригнали з міста службовців, та яка з них праця? Позирають на годинники, той слабій, той не вміє. Голова колгоспу аж вилаявся:

— Для таких помічників шкода хліба!

Не знав ані він, ані рядові колгоспні люди, що даремні зусилля села. Десь у Кремлівських палатах заплянували голод і були вже обізнані заздальгидь: Стільки й стільки тисяч гектарів урожаю висипеться, згниє, загине. Хай гине. А потім прийде черга на людей, на отих чортових самостійників.

«Не хочемо колгоспу! Хочемо свого!»
Тож матимете.

Галя і Катря приходили після праці чорні від втоми. Давно з городньої бригади їх пересунули в польову. Вони й жалі й косили й тягали на собі аж до скирти важкі снопи. Ні, не встигли люди врятувати врожаю. Пішли дощі, висипалось зерно, а картоплю годі було копати в мокрому чорноземі.

Голова колгоспу никав, як божевільний.

Коли б ще не той плян хлібоздачі, може б якось дотягли до нового . . .

Коли б? А як житиме індустрія? Що важніше від советської влади? Від світової революції? Дайош хліб!

Хлібозаготівля того року почалась гостро. Викликали в партійний комітет голів сільрад і колгоспів, і «накачували»:

— Висувайте зустрічні пляни. Якщо Липці дають тисячу центнерів, Дергачі мусять дати тисячу двісті. Таким чином Липці підтягаються і додатково пропонують Дергачам двісті зустрічних. Розумієте важливість завдання партії й уряду? Марш!

Більш чесні сільські керівники пробували сперечатись:

— Звідки ж ми візьмемо? А люди?

— У людей і візьмете. У підкуркульників, що наховали по ямах. Досить!

Як шакали, ринули на села «хлібозаготувачі», уповноважені партійного комітету й комсомолу. Разом з «сільським активом» — місцевими юдами нишпорили по хатах, по горщиках, тягли останній мішок з хати.

Одного вечора Катря повернулася додому в сльозах.

— Чого ти, доню? — кинулась до неї мати. — Може хтось образив?

І Катря, схлипуючи, розповіла, як комсомольці били шомполами удову Мирошніченку за те, що та приховала три пуди хліба для дітей і не призналась.

Прийшли врешті й до родини Черняків.

— Хліб маєте?

— Маємо. Те, що заробили.

— Здаєте добровільно?

— Здаємо.

— Сип!

І висипали, лишивши на місяць їсти, та й те через заступництво голови колгоспу, бо казав: сім'я всіма знаного донбаського робітника.

— Боже мій! Чим жити? Чим жити?! — плакала стара Чернячиха.

— Не плачте, мамо, — заспокоювала Галя. — Дмитро pomoже, та й я вас не кину тепер у такій біді.

Ой, біда, біда страшна, чорна. Люди ринули в поле збирати зерно і копати напівгнилу картоплю. Робили «заготівлю» для себе, поспішали, бо вже льодовим вітром дихали хмари, ось-ось зима.

І вона лягла рано. Притрусилася зерно — останню надію, стужавила землю, щоб ніхто не видер з неї картоплини.

20-го листопада в Черняків забракло хліба, а 21-го вони одержали від Дмитра перший пакунок із сухарями й пшоняною крупою, і це врадувало, наче золото.

А навкруги діялося страшно. Люди смажили собаче м'ясо, варили зупу з картопляної гички, підсушували і їли кизяк. Декого спасали корови, але корів пильнували, як скарбу, бо їх уночі видоювали голодні.

Організувалася артіль горобцеловів, мишоловів, хтось змолв борошно з дерева. Невдовзі появилися пухлі, серед «сільського активу» — також. Але цих ніхто не жалів. Хай дохнуть, коли допомагали тягнути останнє...

І почали дохнути, переважно чоловіки. Іде, пересуває ногами, як дві верби, а тоді — брик, і віддав духа.

Якось удень Галя пішла до криниці. Раптом вернулася з порожніми відрами й заголосила:

— Ой, що я бачила, що я бачила!

— Що, Галочко? — скрикнула Катря.

— Павлиха їсть свого мертвого чоловіка. Там, коло верби. Уже з'їла носа й шоку, береться за другу. Ой, мої рідні!

А від Дмитра йшли пакунок за пакунком, і він писав Галі:

«Моя любя, я шлю сухарі й твоїй мамі, не турбуйся за неї. У нас можна купити комерційного хліба, тож буду купляти . . .»

Село вимирало. Майже не було двора без покійника. Деякі хати стояли порожніми, всіх прибрала смерть.

І в цей час ломилися від хліба державні елеватори. У цей час шуміли, вщерть навантажені харчами, поїзди закордон. У цей час на села привозили газети з описом щасливого і радісного життя . . .

Чорні тіні минулого! Чи ввижається ви іноді тим, хто править краєм? Чи лоскочете кістлявими руками грубі шиї «борців за світову революцію»? Ах, ви тільки слабкі кістяки. Ви погній для нового царства, яке ніколи не прийде. Ви жалюгідна гусінь, розчавлена «колесом історії». Як добре спиться правителям! Орденосно - світлосяйним вождям, богам на землі. Нічого не було. Ані голоду, ані смертей. Все це переспано і назавжди забуто.

Весна 1933 року принесла зміну політики. Москва побачила, що зайшла далеко. Зважаючи на «деякі труднощі», був надісланий

у села посівний матеріал. Його негайно викрали і з'їли голодні. Влада поплакала над збитками, посварилася, але вислала вдруге. Таким чином, силами уцілілих колгоспників, почали весняну сівбу.

Це не було легко. Сільські керівники не могли дати ради з розхитаною дисципліною, з тяглом, що його дуже мало лишилось, з занегаєним реманентом. Тоді вийшла постановка про утворення так званих політвідділів — ска уряду по селах. На «начполітів» призначали комуністів-китів: науковців, керівників профспілок, вищих командирів червоної армії. «Начполіт» фактично ставав у районі першою особою, якої побоювався навіть всевладний секретар райпарткому, а начальник НКВД запобігав дружби. Біс його знає! Має свою автомашину, «прямий провід» з центром, не потребує дозволу на поїздки туди. Шепче слово, і блиснуть п'ятами в повітрі районні «батьки народу . . .»

«Начполіт» цілими днями мотався з села в село. Робив нагінку на голів сільрад і колгоспів. Перевіряв посівматеріал. Перевіряв стан громадського харчування.

З недавнього часу почали варити для тих, хто працює в колгоспі, кулешу. Це було найкращим агітаційним засобом. Всі, навіть стері, рушили до праці. Чернякова мати упросилася за куховарку і дуже раділа, що їсть свій хліб, тоб-то пшоняну юшку. (Про хліб не було мови.)

Галя домовилася з Черняком, що приїде десь по жнивах. Є, Богу дукувати, вигляди на врожай. Осиме, як золото, а воно ж, здебільша, самосійне, висипалось восени. Може, нареніті, мине голодове страхіття.

Працюють усі. Потроху набувають людського вигляду від м'ясної (м'ясо привозять з міста) кулеші. Врятований від смерті Катрею, за допомогою сухарів з Донбасу, Олекта розорює трактором колгоспні лани. Не до респілля було минулої осені, але може на цю осінь здійсниться його мрія. Добра дружина буде Катря. Сама голодувала, а з ним ділилася.

— Іж, — каже, — жінки і дівчата не так мруть, ми сильніші . . .

Дійсно, коли б не Катря, від Олекси б уже й сліду не лишилось, зогнив би десь у канаві.

Люди заклопотані працею, ні про що більше не думають. Чули за якийсь політ-відділ, та лідько з ним, нема інтересу ні до чого, крім хліба.

Галю кілька днів назад перевели з поля до зерносховища. Голова колгоспу знав, кому можна довірити таку цінність. Уже почали сівбу і Галя мусіла відважувати зерно для окремих бригад.

Того нещасливого вечора Галя затрималася у зерносховищі довше, ніж звичайно.

Мих. Лавренко

СІДА ЗА ОБРІЙ СОНЦЕ

А. Калиновському.

Зелений сад вгорі позолотився,
Осінім сумом айстри розцвіли.
Стою один, де дуб старий схилився,
Де в шасні дні ми часто вдохнули.

Минулих мрій поновлюю картини.
Життя стрімке не завернуть назад,
Бо, як на зло, мою густу чуприну
Посріблив передчасний листопад.

Зів'яли дні і радощів і суму . . .
Чи дивно ж: в серці кублється відчай.
Але в душі солодку давню думу
Не раз оживлює нам весносяйний май . . .

Згадай же дні, що посміхались щастям...
Згадай же дні — з бокалами вина!
Зустрітись нам, я думаю, ще вдасться,
Щоб радість, як вино, знов випити до дна.

Закутав час у золото рослини,
На руку впала краплями роса.
Стою в саду і лину в простір синій . . .
Сіда за обрій сонце й погаса.

Треба було підмести, зробити порядок, щоб
ніхто не дорікав за неохайність. Раптом при-
біг голова колгоспу.

— Галя, йди швидше до контори, тебе хо-
че бачити начполітвідділу.

Не передчуваючи злого, Галя замкнула
склеп і разом з головою, короткою стежкою,
попрямувала до контори.

На подвір'ї стояло легке авто. За стер-
ном куняв шофер, очікуючи свого господа-
ря. Галя увійшла в сповнене вечірніми сутінка
ми приміщення контори і привіталась.

— Добри вечір!

— Добри вечір, товаришко Черняк . . .

Галя здригнулась. Очі її стали велики-
ми, холодний піт залив спину. У напівтемряві
вирізьбилися такі знайомі, огидні риси. Кін-
дратов!

— Мусимо зараз поїхати з вами до міста,
на нараду комірників. За півгодини будемо
там. Нарادا о сьомій.

— Я не одягнута, — тремтячими устами
сказала Галя.

— Нічого. Це не гостина. Віддайте покищо
ключ від склепу товаришеві голові.

З того вечора Галя безслідно зникла. Го-
лова колгоспу пошепки, на самоті, розповів
родичам Галі, як усе було, і попередив:

— Шукати не можна. Проти начполіта не
підеш. Мабуть, він знав щось про вашу не-
вістку й завіз її, куди слід. Шкода, та що
зробиш?

Марія ЦУКАНОВА

(Продовження)

VI

Я задрімав. Задрімав «там», і тоді відразу
ж виринуло обличчя сестри і палата в лікарні.
Знову медичний огляд, годування і, нарешті,
застрик і сон.

Коли я розплющив очі, мене зустріла ціл-
ковита темрява, а біль у всьому тілі і дотик
соломи нагадали, що я в льоху, у в'язниці. Але
тут же відразу виринула думка, що я маю че-
кати визволення . . .

Рона сказала: «Сьогодні вночі.» Отже,
сьогодні . . . Можливо зараз . . .

Я напружено прислухався до кожного зву-
ку, чекаючи луни від кроків. Але навколо бу-
ла непорушна тиша. Лише зрідка долітало ше-
лестіння — це вовтузились пацюки; один на-
віть пробіг зовсім близько від моєї голови,
але я вже звик до них, і не жахався так, як
перші дні.

Час тягнувся невимовно довго, але ось,
нарешті, моє вухо впіймало десь далеко, в ко-
ридорі, відгомін кроків. Серце закалатало. Хто
не мав бути? Друзі чи вороги? Визволення чи
може... може знову допит... катування . . .

Кроки все ближче, ближче . . . Підходять
до дверей, спиняються... Клацає засув і . . .
Ліхтар освітлює льох і постаті двох охорон-
ників.

— На допит!

Ліхтар і постаті охоронників стрибають у
мої очач. Я відкриваю уста і якимось сухим,
чужим голосом кажу:

— Я не можу підвестись . . .

Тоді охоронники підходять до мене і . . .
що це? Ліхтар освітлює схилене наді мною об-
личчя, і я бачу знайомі, клясичні риси Ніла...

Радість змушує шалено битись серце, а
кров кидається до голови. Я ще не вірю... Не-
вже визволення? Чи не омана? Але «охорон-
ники» вже обережно підводять мене і несуть,
підтримуючи під пахви. Ніби крізь туман, ба-
чу купу соломи, з якої виглядає сива голова
в'язня, але не маю сили сказати: «прощай».

Двері повільно зачиняються, і я чую тихий заспокоюючий голос Ніла.

— Все гаразд!

Коридор здається довгим, без кінця, я намагаюся переступати але ноги не слухають, і я цілковито віддаюся волі моїх визволителів, які несуть мене. Нарешті, подвір'я, де нас зустрічає ще кілька хлопців, також одягнених охоронниками. Чую короткі запитання і відповіді.

— Все гаразд.

Тоді я, згадавши, хапаю Ніла за руку і кажу:

— Аніель . . . Де Аніель? . . .

Чую коротку, заспокійливу, відповідь:

— Тут. З нами.

Мене несуть далі. Ось брама.. Беззвучно відчиняються маленькі дверцята, ще кілька кроків, і перед нами вирізняються силуети коней.

Мене садовлять на коня, на якого, слідом за мною, плигає в сідло Ніл, і міцно обіймає джкими руками. Інші також сідають на коней. Я хочу знову спитати про Аніеля, але в цей час десь поруч чую знайомий, але якийсь слабкий голос:

— Ваша світлосте . . .

Щось тепле тремтить мені в грудях . . . Аніелю мій . . .

Але лунає короткий наказ Ніла і коні рушають з місця.

.....

Далі все обгортає темрява, а коли вона розвиднюється, я знову бачу над собою обличчя сестри з лікарні . . .

Тепер я вже сам прошу дати мені застрик. Я невдоволений, що мій сон перервано. Адже я на волі. Мені й досі здається, що я чую тупотіння коней, мене охоплюють міцні руки Ніла і разом з тим певність, що лихо минулося, і вже не вернеться ніколи.

Радісна свідомість волі робить мене бадьорим, і коли приходить лікар, я навіть роблю спроби жартувати з ним і питаю про справи, які мене не цікавлять, але якими живе лікар.

Вкінці розмова сходить на Ніцше. Лікар говорить, що був колись захоплений і майже на пам'ять знав «Так сказав Заратустра». Але тепер відчуває розчарування, бо ідея надлюдина породила потвору - фашизм, з його приривством до всього слабкого і немічного, і принесла світові руїну й великі страждання. Тепер лікар прийшов до висновку, що лише християнська етика, з її любов'ю, допомогою і самопожертвою, може врятувати хворе людство.

Але він забув одне, що кожна ідея в руках носіїв, може загубити свій первісний вигляд, і спотворитись. І це ми власне, на сьогодні

ні бачимо в релігійних догмах учення Христа, яке, здебільшого, набрало форми зовнішнього ритуалізму, загубивши зміст.

Що ж до інших модерно-світських філософій, то разом з ними, після довгих блукань, заходим до тупого завулку, з якого немає виходу. Це лише зайвий раз говорить, що наш фізичний розум не може досягнути того, що нам не дано знати.

І чи не ліпше схилити голови перед словами Христа, який сказав: «Будьте, мов діти» і... кинути даремні блукання?

Проте, кожний має свій шлях, яким мусять іти. На шляхові ж заблукати не важко. Отже, кожному доводиться шукати. Але, шукаючи власної стежки, не треба вести нею інших. Дай волю кожному — шукати. Лише запалюй вогник мети - любові, — освітлюй провалля на шляхові.

.....

З цими думками день минув непомітно, і я відчув легке тремтіння, як від несподіванки, коли надійшов вечір і час сну. Що чекало мене? Радість? Чи може знову перешкоди і страждання? Чи побачу я врешті Дальміну, за якою так тужив?

Але ось, мов легенький вітерець, налітає дрімота і . . .

Я злякано розплющую очі. Де я? Що зі мною?

Навколо напівтемрява, вдалині, в кам'яній глибі я бачу отвір, крізь який проходить денне світло. Очі мої спиняються на округлій кам'яній стелі, тоді я злегка підводжусь і оглядаюся. Немає сумніву, що я в якійсь печері, проте неспокою я не відчуваю. В порівнянні з льохом в'язниці, ця печера здається мені розкішною спочивальнею. Тіло моє приємно пестить ведмежа шкіра, навколо розлито пахощі, які я з насолодою вбираю в легені.

Спочатку я не бачу нікого, але згодом, повернувши голову, помічаю сухеньку малу постать, дивно вбрану в якийсь білий одяг, що вільно спадав з плеча додолу, нагадуючи одяг жерця. Постать сидить на камені, біля триніжника, на якому стоїть глечик, що випаровує приємні пахощі. Я з цікавістю дивлюсь на постать, намагаючись здогадатись: чоловік чи жінка. Вугілля, що жевріє під триніжником, освітлює суху, зморщену руку, яка час від часу підводиться, кидаючи щось (мабуть зілля) в глечик. Постать весь час похитується, дуже ритмічно, ніби в такт музики, і моє вухо починає ловити бурмотіння, хоча слів розібрати я не можу. Надалі обидві зморщені руки підводяться вгору, і я виразно чую вигук:

— Ов-ва! Ов-ва!

Після цього постать підводиться, робить досить енергійний рух правою рукою в напрямі виходу з печери, так стоїть деякий час, а тоді повільно підходить до мене,

Я здогадуюсь, що це певне один з тих чаклунів, які користуються славою в народі, як лікарі, і з ще більшою цікавістю вдивляюся в обличчя. Я бачу зморщене, маленьке лице, з запаленими вустами, (що свідчить про брак зубів) і випнутим підборіддям, яке намагається зустрінутись із загнутим до низу носом. Це була безперечно жінка, але про вік її годі було щось сказати, у всякому разі сотка років напевне минула вже давно. Чаклунша все також повільно наближалася до мого ложа, не зводячи з мене дивно блискучих і зовсім молодих темних очей. Наблизившись, вона знову щось забурмотіла, а потім уже прошамкала до мене:

— Будеш жити, мій сину... Будеш... Вороги твої хочуть згубити тебе, але вітер заверне їхню злобу проти них і загинуть вони від неї. Жде тебе царство і слава... Тільки бійся лихого ока, що чатує на тебе... Найбільше шаблі бійся... Обороняй себе думкою чистою і ділом добрим . . .

Після цих слів стара чаклунша знову підвела руки вгору, пробурмотіла щось, потім повернулася все з тими ж витягнутими догори руками, і повільно пішла до виходу з печери.

Мені чомусь зробилося весело. Ця бабуня, яка ніби підвелася з труни, з блискучими молодими і владними очима, являла собою прообраз духа, що панував над тілом. І в мене майнула думка, чи крім тих забобонів, до яких я звик ставитись скептично, не ховалось у цьому якесь знання невідомого?

Поки я думав над цим, в отворі печери майнула тінь, і я побачив струнку жіночу постать, що наближалася до мене.

Це була Рона.

Підійшовши, вона лагідно, хоч трохи стримано, спитала:

— Як почуваете себе, ваша світлосте?

Я почував себе добре, навіть на моє велике здивування, мої руки, якими я вчора не міг поворухнути, зовсім не боліли, і я міг вільно ворухнути ними. У всьому тілі була лише приємна втома, але болю я не відчував ніде. Мимоволі довелось дійти до висновку, що нашому придворному лікареві не завадило б повчитись у старенької бабуні.

Рона хотіла принести мені їсти, але я спинив її.

— Її світлість... де принцеса Дальміна? Що з нею?

Мені здалося, що Рона завагалась, але надалі незовсім певно відповіла:

— Її світлість далеко . . . Поїхала до його величності, короля Мільдана.

Я мимоволі схопив Рону за руку і пильно зазирнув їй у вічі. Страшна думка, що Дальміна в небезпеці, прорізала мене. Але Рона спокійно витримала мій погляд і пояснила, що її світлість дійсно була в небезпеці, бо гер-

цог Еслі почав загрожувати їй, але Ніл допоміг їй утекти, і, давши добру охорону, перепровадив принцесу до батька. В цей час вона вже мусіла прибути до країни уманів.

Вістка ця лише наполовину заспокоїла мене. Думка, що Дальміна далеко, і я не швидко побачу її, навіяла на мене смутком, до того ж я не був певний, чи дійсно дісталася Дальміна до свого батька.

Ніби у відповідь на мій сумнів, в отворі печери з'явилася висока постать Ніла і легким кроком попрямувала до мене. На цей раз Ніл був у вбранні мисливця, яке підкреслювало шляхетність його обличчя і постави.

Я з подякою простяг руку моєму несподіваному другові, який, мов той добрий геній, завжди з'являвся в час небезпеки, щоб рятувати.

— Наш шлях волею долі схрещено, — сказав я, — і від сьогодні ви, Ніле, є мій найліпший друг і брат.

— Дуже приємно це чути, — ввічливо вклонившись, сказав Ніл, — і також радію, що бачу вашу світлість на порозі одужання. Стара Івна гадає, що за кілька днів ви будете цілком здорові, а вона ніколи не помиляється.

— Це та стара бабуня? — спитав я, згадавши чаклуншу.

— Так, — усміхнувся Ніл, — вона таки дійсно досить старенька, але має добрі знання, і не раз допомагала моїм пораним і хворим воякам.

На цьому Рона знову нагадала про їжу, бо, як виявилось, стара Івна наказала мене добре годувати, щоб я швидше набрав сил, але Ніл попрохав дозволу сказати кілька слів, бо мав приємну для мене новину, а саме: тільки що прибули вояки, які перепроводжували її світлість, принцесу Дальміну.

— Дальміна... — прошепотів я, відчуваючи, що мені перехопило дихання.

— Її світлість без особливих пригод прибула до його величності короля Мільдана і зараз знаходиться в своєму родинному замкові в повній безпеці.

Радість і подяка наповнили мені груди, я мимоволі поглянув на Рону і побачив ту ж радість у її очах.

— Слава Богу, — прошепотіла вона і перехрестилась. Мені здалось, що в цих чорних, мов безодня, очах, блимнула сльоза, але ввійшовши мій погляд Рона відразу ж усміхнулась і сказала.

— Ми її світлість одягли в селянський одяг.

— Це допомогло її світлості дістатись без перешкод, — пояснив Ніл, і тут же додав:

— Тепер прошу вашу світлість підкріпити свої сили сніданком, а тоді, з вашого дозволу, маю довгу і поважну розмову.

Після сніданку, за яким я дійсно багато і з апетитом їв, я, відкинувшись на подушки, які підклала мені під спину Рона, приготував-

ся слухати. Ніл сів у ногах мого ложа, і я мимоволі замилувався граційним рухом, з яким він схилився, спершися ліктем на коліно.

— Повідомлення про обвинувачення, яке закидалося вашій світлості, — почав Ніл, — а саме, про державну зраду, навело мене на думку, до якої я раніше підходив дуже обережно.

Ніл спинився, трохи насупивши брови, ніби замислився над чимось, але потім, злегка випроставшись, продовжував:

— Як вам відомо, я очолюю повстання всіх невдоволених, здебільшого невільників, бо їхня доля є найтяжчою. Але, маючи на меті лише полегшення долі народу, я цілком ясно вбачаю слабкі сторони нашої справи. Нам бракує провідної верстви, тобто вчених, державних мужів, військових командармів, усіх тих, що являють собою мозок нації. Щоправда, нам удалося перетягти на свій бік декілька командармів, але це надто мало. На перешкоді стоїть брак певного авторитету, благословенного традицією. Колишній невільник Ніл має мало шансів претендувати на корону і кожний мешканець міста і села, не зважаючи на прихильність до нашого руху, все ж скорше піде за законним претендентом королівської династії. Ваш арешт допоміг вам здобути симпатію і довір'я народу. Ви є скривджений, тобто на боці народу, який дивиться на сучасну владу, як на своїх гнобителів і ворогів. Отже, висновок напрашується сам собою. Ви мусите очолити народний рух, як король і володар, і тоді під наш стяг прийдуть усі, хто досі вагався. Що ж до ризику, я гадаю, що вагатися нема чого, справа надто певна, до того ж, для вашої світлості іншого виходу немає. Лишається лише вибирати між життям і смертю. А тепер ваша величність, я мушу трохи ознайомити вас з технічною стороною справи, яка вас переконає більше, ніж слова.

На цьому Ніл перейшов до обліку наявної повстанчої сили, і захованих прихильників, які при нагоді мали об'єднатися. На моє здивування, я довідався, що до них належав і начальник війська, славний лицар Нольді. Отже, справа виглядала досить поважно, і я, що далі більше, переконувався, що плян Ніла ґрунтувався на певних даних, які віщували успіх. Отже, йшлося лише про мою згоду, але все це було надто несподіваним, і я, заплющивши очі, віддався своїм думкам.

Я ясно усвідомлював, що Ніл був цілком правий, говорячи, що іншого виходу я не мав. Я мусів вибирати між життям і смертю. А я ж хотів жити. Хотів жадібно, лише тепер збагнувши всю розкіш волі і... панування. І це пропонував мені Ніл. Але король... Батько... Я мусів прийти до влади через його смерть...

Почуття огиди і жалю охопили мене. Мені раптом здалося, що я ніколи не зможу відважитись на це.

Ніл ніби відчув моє вагання, і, уважно по-

глянувши на мене, сказав:

— За останніми відомостями, здоров'я короля погіршується з кожним днем, і час його життя недовгий.

— Король хворий? — тихо спитав я, намагаючись приховати дивне хвилювання.

Ніл знову уважно подивився на мене.

— Хіба ваша світлість не чули нічого? — спитав він.

— Але ж де б я міг почути? До в'язниці не доходять чутки, — трохи роздратовано сказав я.

— Тоді... — Ніл нахилився і підняв з підлоги листя якоїсь рослини, яке напевне загубила чаклунша. Поворушивши довгими, гарної форми, пальцями, Ніл повернув до мене голову і заговорив, як і раніше, спокійно і байдуже:

— Можу сказати лише те, що знаю. Відомо ж мені, що після вашого арешту король дістав параліж, який відібрав йому праву половину тіла, а також і язика. Не маючи змоги правити державою, король призначив собі заступника і наслідника престолу . . .

— Герцог Еслі? — спитав я.

— Так, герцог Еслі, — ствердив Ніл. Знайшлись якісь дані, що говорили про споріднення родів герцогів Еслі з королівським, і як родич, хоч далекий, герцог має право на корону.

— Брехня! — скрикнув я, підвівшись. — Рід герцогів іде від відомого злодія, розбійника Сорро, що грабунками нажив собі маєток і силоміць одружився з удовою графа Еслі, яка також нічого спільного не мала з королівським родом . . .

Я раптом урвав, зустрівши гострий погляд світлих очей, в яких майнув вогник глуму. Проте, можливо, це мені здалося, бо Ніл знову заговорив, як завжди спокійно і байдуже.

— Є певні підстави гадати, що це призначення є підроблене. Старші слуги його величності пошепки розповідають, що король на початку хвороби намагався щось писати лівою рукою і, старий слуга готовий був поклястися, що король написав ваше ім'я. Проте цього папірця ніхто не бачив. Але, цілком можливо, що король мав на меті вашу світлість, та герцогиня Еслі і Йогноза не допускали нікого, крім лікаря, який безперечно був з ними в спілці. За словами одного слуги, король дуже нервувався, щось мугичив, і все водив пальцем лівої руки по ковдрі, і це знову так було ваше ім'я...

Я жадібно всотував кожне слово Ніла. Невже король хотів мене бачити? Можливо і в розпорядженні щодо мого арешту, він не був винний... Що, як це правда? Що, як?... Боже мій . . . Батько . . .

Я відчув, що мені перехоплює дихання, і цілком знеможений, відкинувся на подушки,

(Далі буде)

**ЧИТАЙТЕ! ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ!
ПОШИРЮЙТЕ!**

УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО

великий європейський тижневик в Парижі
3, rue du Sabot

Paris, 6-e **FRANCIA**

Річна передплата в Аргентині — 36 пезів,
в Бразилії — 85 крузейрів, у всіх інших
країнах — 5 америк. доларів.

«УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО» — виходить вже 17
років в Парижі, одному з найважливі-
ших центрів політичного і культурно-
го життя світу;

«УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО» — має найкращі ін-
формації і негайно їх подає своїм
читачам;

«УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО» — містить статті про
світову й українську політику най-
визначніших публіцистів;

«УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО» — містить статті й
праці найкращих українських та чу-
жинних авторів: письменників, кри-
тиків, журналістів, мистців, поетів і
науковців;

«УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО» — найкраще поін-
формує Вас про все, що треба знати
українцям на чужині.

Коли хочете бути в курсі справ політичного,
культурного і господарського життя світу й
України — читай те і передплачуйте:
«УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО»

Вільну, справжню демократичну ук-
раїнську думку, глибоке й всебічне
поставлення проблем, статті на акту-
альну світову тематику, щоразовий
фаховий коментар, вичерпну інфор-
мацію і хроніку з усіх ділянок життя
подає з кожним числом газета: —

Українські Вісті

ПОЛІТИЧНА ПАРТІЯ, СПОРТНА, КУЛЬТУРНА І ГРОМАДСЬКА ПАРТІЯ

що виходить два рази на тиждень у Ні-
меччині, і що її можна набути в пред-
ставників та в кольпортерів у всіх части-
нах світу.

«УКРАЇНСЬКІ ВІСТІ»
— це конечна лектура в родині та в гро-
мадських клубах і читальнях.
ПЕРЕДПЛАТУ ПРИЙМАЮТЬ:

Централа «Українських Вістей» —
Ludwigstrasse 10, Neu Ulm, Donau,
Germany

та представництва по різних країнах.
(адреси — на 1-й ст. кожного числа).

В Аргентині — **«ПЕРЕМОГА»**
25 de Mayo 479 (26) Buenos Aires

ЧИТАЙТЕ! ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ!

Наш Ключ

ОФИЦИАЛЬНЫЙ ОРГАН УКРАИНСКОГО СОЛДАТСКОГО АРГЕНТИНСКОГО ОБЩЕСТВА

«NASH KLYCH» — Maza 150

Buenos Aires **Argentina**

Передплата на рік в Аргентині \$ 25.00;
закордоном — 4 амер. долари.

Якщо Ви хочете свободи слова, думки
і віри;

Якщо Ви проти всякого терору й на-
сильства;

Якщо Ви за розвій людської національ-
ної й особистої гідности:

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ

«НАШ КЛЮЧ»

ЧИТАЙТЕ І ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ

НАШ ВІН

Звертайтеся до книгарні «Перемога»

**ЧИТАЙТЕ
ЄДИНИЙ
УКРАЇНСЬКИЙ
ПІВТИЖНЕВИК
В КАНАДІ!**

«НОВИЙ ШЛЯХ» підпирає визвольну
боротьбу українського народу і стоїть
на засаді об'єднання всіх українців
без огляду на їх територіяльне поход-
ження, віроісповідні різниці і політич-
ну приналежність.

«НОВИЙ ШЛЯХ» містить найновіші віст-
ки та інформації зі світу, з життя ук-
раїнців на рідних землях і на еміграції.
Передплата річно в Канаді — 3 долари,
поза Канадою — 4 долари. В Аргентині
річно 32 пези.

Замовляйте безпосередньо в адміністра-
ції «Нового Шляху»:

NEW PATHWAY

P. O. Vox 3033, Winnipeg, Man., Canada
або в Представництві «Нового Шляху»
на Аргентину, Парагвай і Уругвай:

« П Е Р Е М О Г А »

25 de Mayo 479, Buenos Aires, Argentina

Жадайте показових чисел!

Поширюйте «Новий Шлях» серед своїх
знайомих!

CORREO
ARGENTINO
Central (B)

TARIFA REDUCIDA

Concesión № 4209

Registro Nacional de la Propiedad
Intelectual № 309996

«ПЕРЕМОГА»

Театральні підручники:

Уайльд О., Сальоме, драма, — — — —	4.80
Угрин Д., Задля вас, красавиці, драма, —	4.50
Хом'як П., На роздоріжжі, комедія, — —	1.80
Чапленко В., Знайдений скарб, комедія,	3.20
Чапленко В., Гетьманська спадщина, іст. комедія, — — — — — — — —	4.00

Співаники, підручники, річники:

Збірник літургичних пісень	2.50
Повний збірник народніх пісень з нотами Леонтовича — — — — — — — —	24.00
201 українських пісень з нотами — — —	25.00
Збірник українських пісень Гайворонсько- го, з нотами — — — — — — — —	32.00
Співаймо всі, з нотами, — — — — — —	10.00
Ліричні твори, сольо, дуети, Ліхнякевича	5.00
Підручний хоровий збірник, з нотами —	13.00
Шкільні хори, з нотами, О. Кошиця, —	6.00
Сорок українських пісень з нотами, —	15.60
Підручник українських національних тан- кві, — — — — — — — — — —	6.00
Українські національні танки, підручник,	5.00
Атлас України, 9 мап, в кольорах, —	15.00
МУР, комплет, в півполотняній оправі,	24.00
«Комар», чч. 16-29, (Мюнхен), в оправі	18.00
«Наша Думка», комплет, в оправі, —	12.00
«Тризуб» - журнал, комплет, в оправі,	15.00
«За Самостійність», чч. 11-5, в оправі,	12.00

Оповідання, повісті, поезія.

Альманах — В Авангарді	4.00
Амалюнга або дочка дебрів	1.25
Аркас М., Історія України, ілюстрована	32.00
Антонович Р., Бурлацьким шляхом	3.00
Андерсен — 12 казок, ілюстр. видання	5.60
Андрієвський В., З минулого	4.50
Анищенко К., Мироносниці, оповідання	1.30
Андрієнко О., Я був на "родіне"	2.80
Александрович, Щасливе відкриття	0.60
Барка В., Апостоли, поезії	2.00
Багрянний І., Морітурі, драмат. повість	4.00
Багрянний І., Розгром	5.00
Багрянний І., Генерал	3.50
Багрянний І., Казка про делек та Павлика	7.00
Біленький Л., Історія Укр. Літератури	13.90
Бажанський М., Мозаїка квадратів в'язнич.	5.50
Бабій О., Жнива, поема	2.20
Бабій О., Світ і людина, поема	2.20
Бирчак В., Василько Ростиславич, опов.	4.50
Байда П., Байки	1.30

Белегай М.М., Наука про управу землі	2.50
Бартошек Т., Нова суспільність і церква	1.80
Барвінський О., Оповідання з всесвіт. іст.	5.50
Брадович М., Чужиною, повість	3.00
Будзиновський В., Як Москва нищила Ук- раїну	2.00
Берисон Б., Поневолені народи і українсь- ка справа	2.60
Блажкевичева і Кобринський, Культурна родина	1.20
Березі Картуська, спомини	2.20
Боротьба о сонце	0.30
Енницьенко В., Біля машини	1.20
Енницьенко В., Контрасти, нариси	1.20
Височенко О., Помилки Андре Жіда, опов.	1.20
Віра М., Сім літ визвольних змагань	2.00
Волиняк П., Земля кличе, оповідання	1.70
Волиняк П., Під Кизгуртом, оповідання	1.50
Волиняк П., Кубань — Земля українська, козака	2.20
Вітвицький Л., Городництво	12.50
Вухналь Ю., Життя та діяльність Федька Гуски, гуморески	2.20
Вишневецька Р., Материнки	2.80

« П Е Р Е М О Г А »

25 de Mayo 479, Buenos Aires, Argentina

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНО - ВОКАЛЬНА СТУДІЯ

під керівництвом Артиста-Соліста Опери
АНАТОЛІЯ КАБАНЦІВА
відкрита в приміщенні Українського Клубу
при вулиці 24 де Новіємбре, Бс.-Айрес.
Лекції відбуваються у дні:
Середа, від год. 17-ї до 21-ї. П'ятниця, від
години 17-ї до 20-ї. Неділя, від 13-ї до 16-ї.

«УКРАЇНСЬКИЙ ФІЛЯТЕЛІСТ»

Купуємо, продаємо і вимінюємо поштові
марки усіх держав.
I. K. Casilla de Correo 3184. Buenos Aires.

Ганна ФЕДОРЧУК шукає Василя КАВАЛЦЯ і
Йосафата ПРОЦЮКА з с. Приболів, пов. Станіславів. Зголошуватись до адм. «Порогів».

ГОТЕЛЬ РЕСТОРАН

ДМИТРА СТОЛЯРЧИКА

У БУЕНОСАЙРЕСІ

Поручає українському громадянству
своє обслуговування смачними місцевими і
українськими стравами, добрим питвом
і вигідними кімнатами для приїзджих.
Телефон: 32 — 0233 до В/послуг!
SANTA FE 402. BUENOS AIRES.